

10-річчя розширення ЄС 2004

Зміст

Вступ	3
Економічне зростання	4
Більші можливості для працевлаштування	5
Зростання торгівлі та експортного потенціалу	6
Переваги єдиної валюти та участі в Шенгенському просторі	7
Інвестиційний бум	8
Довше та якісніше життя	9
Оптимізм переважає	10
Задоволеність життям та впевненість у майбутньому	11
На шляху до вступу	12-13
Як Євросоюз допомагав майбутнім членам	14
Переваги п'ятого розширення для світу	15
Євросоюз і Україна: асоціація не є кінцевою метою	16

У ніч на 1 травня 2004 року на вулиці та площі десятків європейських міст вийшли сотні тисяч людей. Вони святкували безпрецедентне в історії Європейського Союзу розширення.

Того дня членами ЄС стали десять країн: Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, Словенія, Мальта, Кіпр, Латвія, Литва та Естонія. Це була перша хвиля найбільшого за історію Союзу розширення. Воно символізувало возз'єднання Європи, адже вісім з десяти країн-вступників десятиліттями перебували у так званому соціалістичному таборі. До таких належали й Болгарія та Румунія, що приєдналися до ЄС у другій хвилі цього розширення – 1 січня 2007 року.

В Україні нині можна почути різні думки і аргументи про доцільність європейської інтеграції. Але ніхто з критиків Євросоюзу не дає відповідь на просте запитання: якщо там погано, чому ж багато колись подібних до України держав уже приєдналися до ЄС і ще багато хочуть це зробити?

Насправді все дуже просто. Метою приєднання до Євросоюзу та європейської інтеграції як такої є покращення життя людей. Саме рівень економічного добробуту та демократії створює загальноовизнану «м'яку силу» Євросоюзу – магніт, що притягує до нього інші країни й народи.

Найбільший у світі спільний ринок дає можливість вільно торгувати та працювати, відкривати власний бізнес у будь-якій країні ЄС.

Це сприяє економічному розвитку держав-членів. Більше наповнення національних бюджетів означає кращий соціальний захист, якіснішу медицину, освіту, інфраструктуру. Створення сприятливого середовища для бізнесу приносить нові робочі місця.

Євросоюз – це простір розвиненої демократії, поваги до прав людини та верховенства права. У країнах ЄС держава і чиновники служать людям, а не навпаки. Правоохоронні органи стежать за тим, щоб бюджетні кошти йшли на потреби суспільства, а не розкрадалися через сумнівні оборудки. Так є нині і в державах, що приєдналися до ЄС під час найбільшого в його історії розширення.

Звичайно, немає нічого ідеального – ні в економіці, ні в царині відносин суспільства і держави. Труднощі є і будуть, у тому числі й у тодішніх країн-вступників. Проте це проблеми вже іншого ґатунку й масштабу, ніж вони мали до приєднання до великої європейської родини. Ті країни справді дуже змінилися. У нашій невеликій брошурі ми можемо показати лише деякі зі змін, що сталися там після 2004 та 2007 років.

Економічне зростання

Спільний ринок Євросоюзу є найбільшим у світі. Громадяни держав-членів досить заможні, з високою купівельною спроможністю. Сприятливий клімат для відкриття і ведення бізнесу, відсутність бар'єрів для торгівлі, рух людей та капіталів представляє величезні можливості для економічного зростання країн-членів ЄС.

Однак перед приєднанням до Євросоюзу у багатьох країнах історичного, п'ятого за весь час існування ЄС розширення, були побоювання щодо того, чи вистоять їхні національні економіки у відкритій конкуренції з економіками так званих «старих» держав-членів. Адаптація навіть незважаючи на багаторічні реформи різниця в рівні економічного розвитку залишалася на час вступу суттєвою. Країни, що приєдналися до ЄС 1 травня 2004 року, склали 21% його населення, проте їхня частка в сукупному ВВП ЄС-25 була лише 7%.

Проте жодної катастрофи чи економічного спаду в нових державах-членах не відбулося. Навпаки, новачки ефективно скористалися економічними можливостями членства в Євросоюзі. Національні виробники досить швидко адаптувалися до нових реалій.

Успішне економічне зростання країн ЄС-10 (тобто тих, що вступили в ЄС 2004 року) та ЄС-12 (всі учасники п'ятого розширення) засвідчують макроекономічні показники. Всі держави продемонстрували за цей час значне економічне зростання, збільшення обсягів торгівлі та залучення інвестицій.

Щоправда, цьому серйозно завадила криза 2008-2009 років. Економічне зростання тоді впало або уповільнилося у більшості членів ЄС. Низці держав Євросоюзу довелося надавати термінову фінансову допомогу. Цікаво, що із вступників 2004 та 2007 років така підтримка знадобилася лише Кіпру.

Зростання ВВП країн, що приєдналися до ЄС-12 (доларів США на душу населення)

	2004	2012
Болгарія	3249	6977
Чехія	11177	18690
Естонія	8867	16844
Угорщина	10084	12560
Латвія	6081	13947
Литва	6678	14172
Польща	6620	12710
Словенія	16944	22010
Словацьчина	10437	16855
Мальта	14064	20793
Румунія	3533	8437
Кіпр	21380	26070
Україна	1367	3867

Джерело: Світовий банк

Більші можливості для працевлаштування

Громадяни Євросоюзу мають право вільно працювати в будь-якій з держав-членів. Для людей це одна з найцінніших можливостей, що надає їм членство у ЄС. Нині сповна користуватися цим можуть і громадяни держав, що приєдналися до Євросоюзу в 2004 та 2007 роках.

Щоправда, спочатку був певний перехідний період. Так звані «старі» члени Євросоюзу (ЄС-15) отримали право на запровадження тимчасового обмеження вільного працевлаштування у себе громадян нових країн-членів. Такий крок виглядав логічним з огляду на значну

Цікаві факти

Після 2004 року найпопулярнішим трудовим напрямком серед громадян Польщі стала Велика Британія: туди поїхали працювати 59% всіх польських трудових мігрантів. 17% подалися до Ірландії та 11% – до Німеччини.

Щодо деяких інших держав трудові міграційні потоки розподілилися таким чином:

Румуни – Іспанія (57%), Італія (26%), Британія (2%)
Болгари – Іспанія (56%), Німеччина (15%), Греція (7%)
Словаки – Британія (55%), Чехія (21%), Ірландія (11%)
Литовці – Британія (52%), Іспанія (18%), Німеччина (10%)

Джерело: Євростат, дані за 2007 рік

різницю в рівні життя станом на 2004 рік. З боку «старих» держав-членів існували побоювання, що значний вплив трудових мігрантів може розбалансувати ринки праці. Для «нових» існував ризик швидкого відтоку кваліфікованої робочої сили.

Отож країни ЄС-15 могли обмежувати доступ до своїх ринків праці максимум на 7 років за формулою 2+3+2. Спочатку будь-яка країна мала право не надавати вільного працевлаштування на початковий термін два роки. Для того, аби продовжити його ще на три роки, треба було лише повідомити Єврокомісію про такі наміри до завершення першого періоду. Те саме стосувалося останнього дворічного терміну – однак у цьому разі потребу в обмеженнях слід було обґрунтувати. Обмеження не стосувалися Кіпру та Мальти.

Жодних обмежень не запровадили 2004 року Велика Британія, Ірландія та Швеція. Вже 2006 року до них приєдналися Греція, Іспанія, Італія, Фінляндія та Португалія. Загалом, уже перші роки членства країн ЄС-10 довели надмірність побоювань щодо виникнення проблем для трудових ринків країн Євросоюзу внаслідок розширення. Дослідження засвідчили, що визначальними для трудової міграції всередині ЄС стали все ж ринкові фактори – попит на професію, кваліфікація, знання мови. Скажімо, Німеччина була одним із найпопулярніших напрямків трудової міграції для громадян «нових» держав-членів незважаючи на те, що сповна скористалася своїм правом на обмеження трудової міграції.

Зростання торгівлі та експортного потенціалу

Після приєднання до Євросоюзу завдяки реформам і участі в єдиному ринку нові країни-члени стали виробляти якісні товари, які могли продавати в інші держави ЄС та світу. Швидко зросли обсяги експорту нових країн-членів.

Експортний бум добре демонструє зростання співвідношення обсягів експорту на душу населення. Наприклад, у Словаччині 2004 року ця цифра становила 7,8 тис. доларів США, а 2011 року – вже 15,8 тис. доларів. В Естонії – 6,5 та 15,1 тис. відповідно, в Чехії – 7 та 15 тис. доларів.

Цікаві факти

Обсяги торгівлі між ЄС-15 та ЄС-12

1999 рік 175 млрд євро

2007 рік 500 млрд євро

Обсяги торгівлі між країнами, що приєдналися до ЄС в 2004 та 2007 роках

1999 рік 15 млрд євро

2007 рік 77 млрд євро

Надзвичайно показовою при цьому є торгівля високотехнологічними товарами: комп'ютерною технікою, продукцією авіабудування, фармацевтики, науковим обладнанням, машинами тощо. Скажімо, в Україні можна придбати новітні телевізори виробництва Польщі або мобільні телефони відомих брендів, вироблені в Угорщині, чи автомобілі зі Словаччини. Спроможність країни виготовляти таку продукцію та успішно продавати її на ринки інших країн є показником не лише модернізації економіки, а й гарного інвестиційного клімату.

Торгівля високотехнологічними товарами колишніх постсоціалістичних держав з числа ЄС-12 (% від всього експорту товарів)

	2004	2012
Болгарія	4,1	7,8
Чехія	13,2	16,1
Естонія	14,0	10,7
Угорщина	29,1	18,1
Латвія	4,9	9,8
Литва	4,7	10,4
Польща	3,3	7,0
Словенія	5,7	6,2
Словаччина	5,5	9,3
Румунія	3,7	6,4
Україна	6,3	6,3

Джерело: Світовий банк

Переваги єдиної валюти та участі в Шенгенському просторі

Єдина європейська валюта та Шенгенський простір є загально-визнаними великими досягненнями європейської інтеграції. Приєднатися до них за умови виконання певних критеріїв може кожна з держав, що вступає до Євросоюзу.

З десяти вступників-2004 поміняли свої національні валюти на єдину європейську і таким чином стали членами Єврозони, вже шість: Словенія, Кіпр, Мальта, Словаччина, Естонія та Латвія. З 1 січня 2015 року перейти на євро планує Литва.

Євро нині – друга за важливістю валюта у світі. У ній здійснюють 40% глобальних транзакцій, зберігають 25% світових валютних резервів. Єврозона об'єднує 18 країн та 333 млн людей. У 2010-2012 роках було проведено масштабні реформи у бюджетній, монетарній та банківській сферах Єврозони, що дозволило зменшити дисбаланси з метою подолання нестабільності у деяких країнах-учасницях Єврозони.

Переваги від запровадження євро можна показати на прикладі Латвії – вона перейшла на єдину європейську валюту 1 січня 2014 року. Зрозуміло, відтоді латишам не потрібно міняти гроші для подорожей в країни єврозони. Простіше стало їздити і в інші держави, тому що поміняти євро на місцеву валюту можна будь-де. Отже, відпала потреба втрачати зайві кошти на обміні.

Тим більше, що до 2014 року половина банківських депозитів громадян Латвії була в євро, 86% взятих кредитів також були в єдиній

європейській валюті, в євро вони здійснювали 60% зовнішніх платежів. Після переходу країни на євро громадянам також не потрібно міняти лати для погашення кредитів, вони не втрачають при купівлі товарів та послуг за кордоном.

71 млн євро втрачав на обміні при здійсненні міжнародних платежів і бізнес. Тепер латвійські бізнесмени можуть заощаджувати ці кошти, спрямовуючи їх на розвиток своїх підприємств, створення робочих місць чи підвищення зарплат.

Для держави перехід на євро зменшив вартість обслуговування державного боргу. Латвія заощаджуватиме на цьому 90 млн євро щороку.

Не менш цінним є приєднання до Шенгенського візового простору, символу вільного пересування людей між державами. Відсутність кордонів та перевірок на них поживає торгівлю, туризм, є надзвичайно зручним для пересічних громадян. На сьогодні учасницями Шенгенської зони є дев'ять з десяти держав, які вступили до ЄС 2004 року. Не приєднався лише Кіпр через проблему з поділом острова. Не готові поки до цього і Болгарія та Румунія, що вступили до Євросоюзу 2007 року.

Євро та спільний візовий простір несуть величезні переваги та зручності громадянам не лише Євросоюзу, а й третіх країн, зокрема й українцям. Адже шенгенська віза дає можливість відвідувати багато держав, а єдина валюта так само позбавляє їх необхідності міняти гроші в кожній країні.

Інвестиційний бум

Сам факт приєднання до Євросоюзу є чудовим сигналом для інвесторів. Це ніби знак якості щодо інвестиційного клімату в державі та гарантії збереження і примноження капіталовкладень.

Приблизно таким само знаком для інвесторів стане і підписання Угоди про асоціацію між ЄС та Україною і початок функціонування Глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі. Адже угодою передбачено, що Україна адаптує ті ж самі базові норми, які зробили інвестиційно привабливими країни п'ятого розширення.

Надходження інвестицій надзвичайно важливе для економічного розвитку кожної країни. Адже інвестори відкривають нові або ж новітні виробництва, приносять та впроваджують нові технології. Це особливо важить для постсоціалістичних країн, яким довелося проводити «генеральний ремонт» своїх господарств.

Практично всі вступники 2004 та 2007 років посідають гідні місця у рейтингу Світового банку «Ведення бізнесу-2014». Показово, що найкращими з них є пострадянські балтійські країни: Литва (17 місце зі 189 держав світу), Естонія (22 місце) та Латвія (24 місце). Україна перебуває на 112 місці.

Окрім загального обсягу та динаміки зростання вкладених у ту чи іншу державу інвестицій важливим показником є їхня частка на душу населення. Для ЄС-12 відповідний середній показник становив 2004 року 1,8 тис. доларів, а 2010 року – вже 2,4 тисячі. Позитивну динаміку можна простежити на прикладі деяких сусідніх з Україною держав: у

Польщі показник зріс з 1,3 тисячі доларів 2004 року до 2,6 тис. 2010 року, у Словаччині – з 2,7 тис. до 3,8 тис., у Румунії – з 0,6 тис. до 1,9 тис. В Україні він поки що залишається досить низьким – 0,6 тис. доларів станом на 2010 рік. Проте вона має величезний потенціал до нарощення інвестицій, і гарним прикладом для неї є держави-вступники 2004 та 2007 років.

Прямі іноземні інвестиції до країн ЄС-12, отримані ними протягом 2004-2012 рр. (млрд доларів США)

Болгарія	49
Чехія	62
Естонія	2
Угорщина	172
Латвія	10
Литва	30
Польща	141
Словенія	7
Словаччина	27
Мальта	7
Румунія	62
Кіпр	84
Україна	62

Джерело: Світовий банк

Довше та якісніше життя

Одним із найкращих показників збільшення якості життя є його тривалість. На це, своєю чергою, впливає багато факторів: стан медицини і довілля, безпечність продуктів харчування, можливості для занять фізкультурою, спортом та відпочинком і багато іншого. Все це можуть забезпечити людям ефективне державне управління, розвинена економіка та демократичний устрій.

Саме європейська модель розвитку, на якій ґрунтується Євросоюз, гарантує належний рівень усіх цих факторів та, відповідно, гідний рівень життя громадянам держав-членів. Наприклад, станом на 2004 рік середній показник витрат на медицину з розрахунку на душу населення для ЄС-12 становив 690 доларів США, тоді як 2012-го – вже 1160 доларів (для України ця цифра 2012 року становила 293 долари).

На час розпаду комуністичної системи у 1990 році середня тривалість життя в Україні становила 70 років – лише на рік менше за середній тогочасний показник у десяти країнах колишнього «соціалістичного табору» та пострадянських балтійських державах, що приєдналися до ЄС у 2004 та 2007 роках. Але станом на 2011-й середня тривалість життя в Україні була 71 рік, тоді як у тих країнах – вже 76 років.

Треба розуміти, що проєвропейські реформи країн цієї десятки розпочалися ще на початку 1990-х років. Тобто сам по собі вступ до Союзу не є рубильником, яким вмикають світло після цілковитої темряви – тенденції до кращого життя закладаються та міцнішають по мірі зближення з ЄС, проведення потрібних для цього реформ.

Зростання тривалості життя у постсоціалістичних країнах п'ятого розширення ЄС (років)

	1990	2004	2011
Болгарія	72	73	74
Чехія	71	76	78
Естонія	70	72	76
Угорщина	69	73	75
Латвія	69	72	74
Литва	71	72	74
Польща	71	75	77
Словенія	73	77	80
Словаччина	71	74	76
Румунія	70	72	75
Україна	70	68	71

Джерело: Євростат

Оптимізм щодо ЄС переважає

Перед вступом до Європейського Союзу в багатьох державах-кандидатах існували зрозумілі побоювання людей щодо майбутнього – власного та їхньої держави. Громадяни цих країн могли вільно відвідувати ЄС-15 і на свої очі бачили різницю в рівні життя та економічну міць так званого «старого» Євросоюзу. До того ж, певні політичні сили активно поширювали міфи про неминучу економічну «окупацію» новачків. Іноді людям бракувало повної інформації. Багато кому психологічно важко було змиритися з передачею частини економічного суверенітету країни Брюсселю незабаром після звільнення з-під контролю радянської імперії. Тим більше, що рівень життя людей станом на початок 2000-х уже дещо покращився внаслідок проведених у рамках підготовки до вступу в ЄС реформ і трансформацій.

Отже не дивно, що очікування в тодішніх країнах-кандидатах на вступ до ЄС були не зовсім радісними. Так, 2002 року приєднання до Союзу підтримувала меншість громадян держав п'ятого розширення – за винятком Угорщини та Мальти.

За десять років картина суттєво змінилася. 2012-го 55% громадян ЄС-12 відчували переваги від членства їхніх держав у Євросоюзі. Причому цей показник був більший, ніж по ЄС в цілому (52%). Станом на осінь 2013 року 58% громадян ЄС-12 залишалися оптимістами щодо майбутнього Євросоюзу – тоді як середній показник для ЄС-28 становив 51%.

Треба мати на увазі, що в 2008-2009 роках Євросоюз пройшов кризу складну кризу, і часто це позначалося на ставленні людей як до національних урядів, так і до ЄС в цілому. 2007 року аж 64% громадян

ЄС-12 відчували переваги від членства їхніх держав в ЄС. Очевидно, серед іншого має місце загально визнана в Євросоюзі потреба кращого інформування громадян ЄС про його роль, розподіл повноважень між ним та національними урядами.

	Чи підтримуєте ви вступ вашої країни до ЄС? (2002 рік, %)	Чи бачите ви переваги для своєї країни від членства в ЄС? (2012 рік, %)	Чи є ви оптимістом (загалом або переважно) щодо майбутнього ЄС (2013 рік, %)
Болгарія	39	46	60
Чехія	46	54	48
Естонія	41	68	66
Угорщина	52	40	46
Латвія	41	47	59
Литва	40	47	66
Польща	48	63	66
Словенія	38	53	54
Словаччина	41	72	57
Мальта	52	59	67
Румунія	35	61	63
Кіпр	47	48	29
ЄС-12	43	55	58

Джерело: Євробарометр

Задоволеність життям та впевненість у майбутньому

Принаймні двічі на рік Євробарометр проводить велике вимірювання настроїв та соціального самопочуття громадян ЄС. У тому числі і рівень їхньої задоволеності життям та впевненості у майбутньому.

Подібна увага Євросоюзу до цього цілком закономірна. Адже на соціальне самопочуття людей впливають фактори, які прямо чи опосередковано співвідносяться з членством тієї чи іншої держави в Союзі.

Як свідчать останні, проведені восени 2013 року опитування, за деякими винятками громадяни держав п'ятого розширення переважно задоволені своїм життям і мають досить значну впевненість у власному майбутньому. Принаймні, не очікують погіршення. Це також є опосередкованою оцінкою десятиліття членства цих країн у Євросоюзі. Адже метою євроінтеграції полягає не у створенні тепличних умов для

якихось галузей економіки чи окремих підприємств. Метою і сенсом є покращення життя пересічної людини. Бізнесу Євросоюз гарантує гарні умови роботи і чесну конкуренцію.

	Цілком або переважно задоволені своїм життям (%)	Припускають, що протягом наступного року життя покращиться або залишиться без змін (%)
Болгарія	35	78
Чехія	79	80
Естонія	74	89
Угорщина	49	74
Латвія	68	86
Литва	64	83
Польща	77	80
Словенія	79	73
Словаччина	65	81
Мальта	89	82
Румунія	50	74
Кіпр	69	57
ЄС-12	67	78

Джерело: Євробарометр, 2013 рік

На шляху до вступу

Ані 1 травня 2004 року, ані 1 січня 2007-го не стали чарівною паличкою, яка вмить перенесла держави п'ятого розширення в іншу реальність. 12 країн тривалий час готувалися до приєднання до ЄС.

Усі вони, а насамперед десятка колишніх пострадянських держав, суттєво змінилися протягом цієї підготовки. Інакше і не могло бути. Адже аби країна могла сповна скористатися членством в Євросоюзі, її економіка повинна бути міцною та конкурентною, а демократичні інституції працювати відповідно до високих стандартів Євросоюзу.

На початку 1991 року Європейський Союз підписав перші «європейські угоди» з Польщею та Угорщиною. Незабаром такі ж документи було підписано з рештою країн центральної та східної Європи, що приєдналися до ЄС 2004 та 2007 років. З Кіпром та Мальтою Угоди про асоціацію уклали ще в 1970-х роках.

Європейські угоди були подібні до Угоди про асоціацію між Євросоюзом та Україною, які перебувають нині в процесі підписання цього документа. Завдяки їм відбулася поступова лібералізація торгівлі між ЄС та кандидатами на вступ до нього. Угоди було адаптовано до специфіки кожної країни, водночас вони містили спільні для всіх політичні, економічні та комерційні цілі та формували рамки для імплементації реформ, необхідних для вступу до ЄС.

Торговельні положення європейських угод було спрямовано на поступове, протягом 10 років створення зон вільної торгівлі між ЄС

та кожною країною. У документах визначено механізми діалогу між національними урядами та інституціями ЄС. У результаті на час вступу цих держав до ЄС торгівлю з ними було майже цілком лібералізовано.

Іншим паралельним процесом були переговори про вступ до Євросоюзу. В березні 1998 року вони розпочалися з шістьма країнами-кандидатами: Чехією, Естонією, Угорщиною, Польщею, Словенією та Кіпром. У жовтні 1999-го стартували Болгарія, Латвія, Литва, Мальта, Румунія та Словаччина.

Переговорні процеси було розбито на понад 30 глав, кожна з яких мала стосунок до певної сфери. Переговори проходили досить складно. Ключовим їх принципом та завданням було не допустити відходу від правил та стандартів ЄС для держав, які приєднуються, оскільки це справляло б негативний вплив на самі основи Євросоюзу. Через певні технічні та практичні труднощі у проведенні всіх необхідних змін і пов'язаних із цим витрат країнам-вступникам було встановлено транзитні періоди на терміни від 6 місяців до 12 років для повного переходу до всього масиву законодавства ЄС (*acquis communautaire*). Відтермінування насамперед стосувалося таких сфер як довкілля, сільське господарство, соціальна політика та зайнятість, транспорт, енергетика та вільний рух робочої сили, послуг і капіталів.

Перша десятка кандидатів завершила переговори до грудня 2002 року. Підписання угод про вступ до Євросоюзу з країнами першої хвилі

розширення відбулося 16 квітня 2003 року на саміті Євросоюзу в Афінах. Урочиста церемонія пройшла біля підніжжя легендарного Акрополя.

Переговори з Болгарією та Румунією забрали більше часу, їх було завершено в грудні 2004 року. Ці країни підписали угоди про вступ у квітні 2005-го із перспективою приєднання 1 січня 2007-го. Але оскільки у Євросоюзі ще були певні сумніви щодо готовності двох держав до приєднання, то в угодах спеціальним пунктом обумовлено відкладення вступу на рік, якщо Румунія і Болгарія не відповідатимуть вимогам і стандартам ЄС. Зокрема, це стосувалося зміцнення незалежності судочинства та ефективнішої боротьби з корупцією. Та, зрештою, пересувати запланований термін приєднання Болгарії та Румунії до ЄС не довелося.

Згідно з положеннями договору про Європейський Союз, заявку на вступ до нього може подати будь-яка європейська країна, що поділяє та підтримує його цінності – демократію, верховенство права і права людини.

1993 року, на самому початку процесу п'ятого розширення, ЄС конкретизував ці положення на своєму саміті в Копенгагені. Європейська Рада тоді узгодила критерії та умови щодо приєднання до ЄС нових країн (Копенгагенські критерії). Їх три:

- політичні: стабільні інституції, які гарантують демократію, верховенство права, дотримання прав людини, повагу до меншин та їх захист;

- економічні: належне функціонування ринкової економіки та здатність витримувати конкуренцію та ринковий тиск в ЄС, а також

- здатність виконувати всі зобов'язання, які накладає членство в Євросоюзі, в тому числі відповідно до цілей політичного, економічного та монетарного союзу.

Зі свого боку Євросоюз повинен бути в змозі інтегрувати до себе нову країну-члена. Тому він залишає за собою право на визначення того, чи готовий прийняти ту чи іншу державу.

Як Євросоюз допомагав майбутнім членам

Від самого початку підготовки до історичного розширення Європейський Союз допомагав своїм майбутнім членам у здійсненні ними необхідних для вступу реформ, надаючи фінансову та технічну підтримку.

Наприклад, Польща (найбільша з держав п'ятого розширення) протягом 1990-2003 років отримала допомоги на суму 5,7 млрд євро. Головним інструментом надання передвступної підтримки стала програма PHARE («Допомога Польщі та Угорщині на відновлення їхніх економік»). Її було започатковано ще 1989 року стосовно цих двох країн, проте згодом поширено на всі тодішні держави-кандидати на вступ. Існували інші інструменти. Лише протягом 2000-2006 років передвступна допомога десяти країнам, що приєдналися до ЄС 2004-го, склала понад 3 млрд євро.

Підтримка нових країн-членів тривала і після їхнього приєднання до Союзу. 2002 року на саміті ЄС у Копенгагені було ухвалено рішення про надання майже 41 млрд. євро десяти країнам-вступникам 2004 року. Це складало 2,3% від їх сукупного середнього річного внутрішнього валового продукту. На 2007-2013 роки (фінансове програмування відбувається в ЄС на семирічний період) вже 12 новим членам Євросоюзу (з урахуванням Болгарії та Румунії) було виділено суму, яка становила близько 3% їхнього сукупного річного ВВП. Лише 2007-го «дванадцятка» отримала 17,8 млрд євро.

Після приєднання до Євросоюзу держави-члени змогли також користуватися коштами зі структурних фондів союзу. Вони існують задля модернізації та диверсифікації економічних структур, створення якісних

робочих місць, стимулювання економічного зростання. Фінансування з таких фондів отримують як правило менш розвинені держави та території. Наприклад, Європейський фонд регіонального розвитку фінансує до 75% потреб на реалізацію проектів з розвитку інфраструктури соціальної сфери і науки для регіонів, що мають рівень валового регіонального продукту нижче 75% від середнього по Євросоюзу. Зрозуміло, що оскільки нові держави-члени на час вступу значно поступалися ЄС-15 в економічному розвитку, то саме вони та їхні регіони стали отримувачами такої допомоги з бюджету ЄС і активно цим користувалися. Водночас виплати до союзного бюджету залежать від розміру ВВП країни-члена – тобто багатші платять більше.

В основі такої підтримки лежить принцип солідарності, коли потужніші держави ЄС допомагають у розвитку слабшим, або коли всі разом допомагають якійсь країні у разі негараздів. Цей принцип проявився також під час недавньої кризи. Тоді Євросоюз допоміг низці держав-членів уникнути економічних катастроф.

Переваги п'ятого розширення для світу

Розширення Євросоюзу 2004 та 2007 років стало важливою подією не лише для його держав-членів, а й для решти світу. Євросоюз є відкритою економікою і одним із найсприятливіших інвестиційних режимів у світі. Приєднання до цього простору 12 країн зробили ЄС ще привабливішим для торгівлі з ним та інвестування, а його самого – ще потужнішим економічним гравцем.

У результаті п'ятого розширення спільний ринок ЄС об'єднав близько 500 млн споживачів і став найбільшим у світі. На нові держави-члени було поширено стандарти бізнесового клімату ЄС-15. Відповідно, закордонні інвестори отримали ті ж самі досконалі механізми захисту своїх інвестицій та інтелектуальної власності ще у 12 країнах.

На кордонах «нових» держав-членів почав діяти єдиний зовнішній тариф, який у багатьох випадках був нижчим за колишні національні тарифи держав-вступників. Це поживляло торгівлю. Великі вигоди отримали країни, щодо яких ЄС застосовує положення своєї Генеральної системи преференцій – вони змогли імпортувати продукцію на пільгових умовах до більшої кількості держав. Євросоюз на сьогодні є головним торговельним партнером для 80 країн світу.

Паралельно з підготовкою до найбільшого в своїй історії розширення Європейський Союз готувався і до змін, які воно несло для нових безпосередніх сусідів. Ще в березні 2003 року Європейська Комісія оприлюднила повідомлення «Ширша Європа» з пропозицією вироблення

нових принципів відносин із сусідніми з ЄС державами. Формування Європейської політики сусідства завершилося в травні 2004 року – отже, вона також відзначає нині своє 10-річчя. Метою її було запобігання появі нових розділових ліній між розширеним ЄС та країнами, що стали його сусідами, зміцнення їхнього добробуту, стабільності й безпеки.

Нині Європейська політика сусідства є платформою для відносин між ЄС та його сусідами, у тому числі й Україною. Зокрема, ЄПС пропонує поглиблення політичних відносин та економічну інтеграцію. У випадку країн Східного партнерства ця пропозиція трансформується в укладення угод про асоціацію, що включають глибокі та всеосяжні зони вільної торгівлі. Інтенсивність стосунків між ЄС та його сусідами залежить від того, наскільки партнери поділяють цінності Євросоюзу – демократію, права людини та верховенство права, принципи ринкової економіки.

Євросоюз і Україна: асоціація не є кінцевою метою

Питання можливого членства України в Європейському Союзі дуже часто обговорюється журналістами, політиками та експертами. На сьогодні воно теоретичне, оскільки формально Україна не є учасницею процесу розширення ЄС.

Однак має всі можливості інтегруватися з Євросоюзом за зразком держав, що приєдналися до нього в 2004 та 2007 роках і тих, що перебувають на різних стадіях приєднання до ЄС нині. Відповідну змогу надає Угода про асоціацію між Євросоюзом та Україною, процес підписання якої розпочато в березні 2014 року. Документ забезпечить значну гармонізацію законодавства України із законодавством Європейського Союзу. Передбачена угодою Глибока і всеосяжна зона вільної торгівлі дозволить інтеграцію до спільного ринку Євросоюзу. Фактично, Україна зможе значною мірою користуватися тими самими перевагами, які надає будь-якій державі членство в Євросоюзі.

Крім цього, Україна вже є учасницею Європейського енергетичного співтовариства, незабаром має відбутися підписання Договору про спільний авіаційний простір. Нині вона перебуває в процесі виконання умов, необхідних для скасування Євросоюзом візового режиму для українських громадян.

Євросоюз надає Україні фінансову і технічну допомогу: лише протягом 2011-2013 років її обсяг становив 450 млн євро. Зокрема, кошти було надано на посилення спроможності українських державних

інституцій до ефективного врядування, підготовку до імплементації Угоди про асоціацію та на сталий розвиток. Всього від початку 1990-х розмір подібної допомоги перевищив 3 млрд євро. Євросоюз висловлює готовність надалі допомагати Україні у проведенні реформ, які наразі надзвичайно актуальні.

Щодо майбутніх відносин між ЄС та Україною, то у висновках Ради ЄС від 4 березня 2014 року йдеться про важливість Угоди про асоціацію, яка «надасть Україні можливість довготривалого і збалансованого економічного розвитку та процвітання для всіх регіонів країни». «Угода не є кінцевою метою співпраці між Україною та ЄС», – наголошено також у висновках.

Євросоюз допомагає Україні в подоланні нинішніх труднощів, надаючи політичну, дипломатичну та фінансову підтримку. Зокрема, з 23 квітня 2014 року ЄС почав в односторонньому порядку застосовувати передбачені Угодою про асоціацію заходи з лібералізації торгівлі з Україною – скасування або зниження ввізних мит для українських товарів. Ухвалено також надання кредитів на суму 1 млрд євро на додаток до ухваленого ще 2010 року рішення про виділення Україні 610 млн євро. Кошти покликані підтримати економічну стабілізацію та програму структурних реформ у країні.

Європейський Союз

ПРЕДСТАВНИЦТВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УКРАЇНІ

101, вул. Володимирська, Київ, 01033, Україна
тел. +38 044 390 80 10, факс +38 044 390 80 15

Інтернет: <http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/>

Ел. пошта: delegation-ukraine@eeas.europa.eu
delegation-ukraine-press@eeas.europa.eu
(відділ преси та інформації)

Twitter: <http://twitter/EUDelegationUA>

Facebook: <http://www.facebook.com/EUDelegationUA>

Київ: Представництво ЄС в Україні, 2014
© Європейський Союз, 2014

Друк з дозволу Представництва ЄС в Україні
Дизайн та друк: ТОВ «Август Трейд»,
травень 2014

Надруковано в Україні

doi: 10.2871/83140

ISBN 978-92-9238-173-8

9 789292 381738